

Reële contractloonstijging blijft achter bij arbeidsproductiviteitsgroei

Sinds 1970 zijn de contractlonen in de marktsector gemiddeld met 0,7%-punt meer gestegen dan de inflatie, terwijl de arbeidsproductiviteit gedurende deze vier decennia met gemiddeld 2,2% per jaar toenam. Niettemin hebben de werkzame personen wel loon naar werk gekregen. De loonsom per arbeidsjaar is gemiddeld namelijk even veel gestegen als de toegevoegde waarde per arbeidsjaar. Geaggregeerd over alle werkenden in de marktsector is de loonsom als aandeel van de toegevoegde waarde per saldo nauwelijks anders dan bijna vier decennia geleden. De arbeidsinkomensquote (AIQ), het aandeel van arbeid in de toegevoegde waarde, ligt nu rond 80%, evenveel als aan het begin van de jaren zeventig.^a Dit kader licht toe waar het restant van de groei is gebleven.

Reële lonen, arbeidsproductiviteit en arbeidsinkomensquote marktsector, 1970-2009

	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009	1970-2009
	in % per jaar				
Reële contractloonstijging marktsector	3,0	- 0,6	0,1	0,3	0,7
Incidentele loonstijging + sociale lasten	1,1	0,8	0,6	1,2	0,9
Ruilvoetverschil ^b	0,2	0,3	1,1	0,6	0,6
Reële loonvoetmutatie (totaal)	4,3	0,5	1,8	2,1	2,2
Arbeidsproductiviteitsgroei	3,1	2,0	1,6	2,0	2,2
Mutatie arbeidsinkomensquote	1,2	- 1,6	0,2	0,1	0,0

^b Verschil in gemiddelde mutatie van consumentenprijzen en van prijs toegevoegde waarde marktsector.

De gemiddelde loonstijging lag in deze periode hoger dan de gemiddelde cao-loonstijging. Dit komt met name doordat het aandeel werknemers in hoge schalen of aan het eind van de loonschaal is toegenomen, ten gevolge van de stijging van het opleidingsniveau en van de gemiddelde leeftijd van de werkzame beroepsbevolking. Het verschil tussen de gemiddelde brutoloonstijging en de gemiddelde contractloonstijging wordt aangeduid als incidentele loonstijging. De werkgevers betalen naast de brutolonen ook sociale lasten. Over vier decennia bezien zijn deze relatief gezien nauwelijks gewijzigd, hoewel bijvoorbeeld de pensioenpremies tussentijds wel zijn gedaald en daarna weer gestegen. De genoemde cijfers voor de loonstijging en de productiviteitsgroei zijn gecorrigeerd voor inflatie. De inflatie vanuit het perspectief van werkenden (consumentenprijsindex) hoeft echter niet overeen te komen met die vanuit het perspectief van bedrijven (prijs toegevoegde waarde). Huishoudens consumeren immers ook goederen en diensten waarvan de prijzen niet door de marktsector worden vastgesteld, maar door bijvoorbeeld de overheid en het buitenland, terwijl de prijzen die de marktsector vaststelt deels betrekking hebben op leveranties aan bijvoorbeeld de overheid en het buitenland. Hogere olieprijsen of hogere indirecte belastingen werken wel door in de prijzen voor consumenten, maar vergroten niet de loonruimte van bedrijven in de marktsector. Het verschil tussen deze inflatiemaatstaven wordt aangeduid als ruilvoetverschil.

De loonvoet, reëel gemaakt met de inflatiemaatstaf van bedrijven, is in 1970-2009 gemiddeld met 2,2% per jaar gestegen, precies evenveel als de arbeidsproductiviteitsgroei. Met name in de eerste helft van deze periode gingen de reële loonvoet en de arbeidsproductiviteit niet gelijk op. In de jaren zeventig stegen de reële loonkosten veel harder dan de productiviteit en liep de AIQ op tot bijna 90%. In de jaren tachtig gebeurde het tegenovergestelde en daalde de AIQ tot 80%. Sinds de jaren negentig lopen de reële loonvoet en de arbeidsproductiviteit wel met elkaar in de pas.

De conclusie is dat de productiviteitsgroei van 2,2% voor 0,7%-punt resulteerde in hogere cao-lonen en voor 0,9%-punt in incidentele loonstijging. De 0,6% aan ruilvoeteffect ging vooral naar de overheid en het buitenland. Het inkomen en de welvaart van werknemers stijgen vanwege de incidentele loonstijging dus meer dan de reële contractloonstijging en de bijbehorende statische koopkrachtplaatjes suggereren.

^a Zie ook M.H.C. Lever, 2005, Reële contractloonstijging op lange termijn, CPB Memorandum 137, www.cpb.nl.